

Sascha Gabizon, algemeen directeur,
Alexandra Caterbow, senior chemicaliëndeskundige
Women International for a Common Future – WECF International

Nieuwe uitdagingen

Gender en chemicaliën zijn belangrijke transversale kwesties in de overgang naar daadwerkelijk duurzame samenlevingen

De mensheid staat op een kruispunt. Óf we versterken wereldwijde inspanningen voor een rechtvaardige overgang naar milieuvriendelijke, duurzame samenlevingen, óf we draaien van het ene omslagpunt naar het andere, richting een afgrond die wellicht het einde van de beschaving teweegbrengt.

De overgang vraagt om een combinatie van prikkels om goed te doen en wetgeving om een halt toe te roepen aan wat slecht is. We moeten ook economische, sociale en milieubelangen balanceren. Ontwikkeling kan er niet zijn wanneer mensen ziek worden van vervuiling, wanneer het milieu verwoest is, of wanneer de helft van de wereldbevolking geen gelijke rechten heeft.

De VN's voorgestelde [*Sustainable Development Goals*](#) (SDGs) vormen een cruciaal politiek kader voor alle landen om een dergelijke overgang te leiden. Deze duurzame doelen presenteren een veelomvattende agenda – die universeel, transformerend, ambitieus en integraal is, en die nieuwe uitdagingen aankaart, niet alleen die van het verleden.

Ze omvatten transversale doelen en *targets* die deze nieuwe uitdagingen aankaarten, zoals vrouwenarbeid; ze minimaliseren het vrijkomen van chemicaliën; en ze schrijven *targets* voor aan landen om sociale bescherming en universele toegang door te voeren voor publieke diensten om de last voor vrouwen te verminderen bij huishoudelijk werk en onbetaalde zorg, wat essentieel is voor de verschuiving van het huidige uitbuitende economische model naar een die onpartijdig en milieuvriendelijk is.

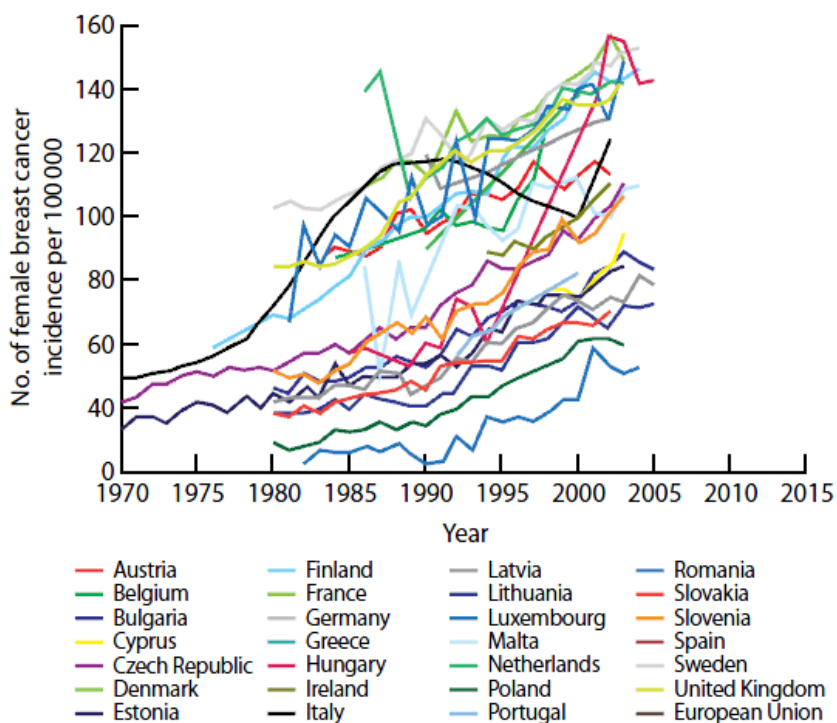
Vrouwen hebben lang gediend als buffers in tijden van economische crisis en [*bezuinigingen*](#), waarbij ze meer en meer onbetaalde taken thuis op zich nemen en waarbij ze dubbele diensten draaien om rond te komen. In de meeste landen [*werken vrouwen vaak*](#) 30 tot 40 procent meer uren dan mannen, in sommige gevallen twee keer zoveel. En ze zorgen voor 80 procent van de zelfvoorzieningslandbouw in sommige delen van sub-Sahara Afrika.

Er kan verandering komen in de snelle stijging van economische ongelijkheid waarbij één procent van de wereldbevolking evenveel verdient als de overige 99 procent. Het is slechts een kwestie van politieke wil. Bedrijven kunnen meer belasting betalen, waarbij ecologische en sociale criteria toegepast worden. En degenen die niet maatschappelijk verantwoordelijk willen worden, moeten belet worden politici te beïnvloeden met hun geld. In 2013 spendeerden de lobbygroepen van de farmaceutische/medische industrie en de financiële sector meer dan een miljard euro aan het beïnvloeden van beleidsmakers in Washington en Brussel. Toen de Europese Commissie haar veelomvattende chemicaliënwetgeving ontwikkelde – gebaseerd op de belofte om alle gevaarlijke chemicaliën in consumentenproducten te verwijderen, een belofte die is aangegaan tijdens de 2002 Johannesburg [*World Sustainable Development Summit*](#) – onthulde de Amerikaanse chemicaliënindustrie dat ze meer dan vijftig miljoen besteedde in een poging het proces tegen te houden. Vandaag de dag blijven veel internationale chemicaliënbedrijven investeren in dubieuze lobbyactiviteiten – zoals [*het tegengaan van transparante consumenteninformatie*](#) – in plaats van maatschappelijk verantwoord en milieuvriendelijk te worden. We hebben mondiale normen nodig die meer gelijke kansen creëren voor civiele belangenorganisaties en voor verantwoordelijke industrieën om hun standpunt uit te leggen aan beleidsmakers.

De SDGs omvatten een aantal behoorlijk sterke milieudoelen. Dat is goed, maar het zou nog beter zijn als er een doel werd toegevoegd voor “totaal onschadelijke chemicaliën” of “een gezonde omgeving voor iedereen”. Een gifvrije omgeving voor iedereen – niet slechts voor degenen die het zich kunnen veroorloven – is essentieel voor de gezondheid en welzijn van de mens en het planeet. Iedereen zou het recht moeten hebben om in **een dergelijke omgeving** geboren te worden, zodat ze niet blootgesteld worden aan gevaarlijke chemicaliën, zeker in de eerste ontwikkelingsstadia. Steeds meer onderzoeken tonen het [*verband*](#) aan tussen veelvoorkomende chemicaliën in voedsel en consumentenproducten enerzijds, en ziekten en stoornissen anderzijds, zoals kanker, astma, diabetes, onvruchtbaarheid en neurologische problemen. Al deze ziekten nemen sterk toe, wat niet slechts een tragedie is voor de getroffen, maar ook toenemende maatschappelijke kosten betekent, wat naar schatting binnenkort zal stijgen tot tientallen miljarden euro's, in Europa alleen al. Groeiende aantallen chemicaliën die geïdentificeerd zijn als potentiële “hormoonverstoorders” ([*EDCs*](#)), kunnen het hormoonstelsel van mensen verstoren, en deze chemicaliën zijn gevonden [*in speelgoed voor baby's*](#), pesticidenresten in voedsel, biociden in huis, regenlaarzen, voedselverpakkingen, cosmetica, waterflessen etc. etc. Neem nou het voorbeeld van ‘ftalaten’, die het hormoonstelsel kunnen verstoren en de ontwikkeling van het kindere brein kunnen beschadigen. Waarom zijn slechts zo een geringe aantal landen in staat geweest om de meest beruchte ftalaten te verbieden in consumentenproducten, cosmetica,

voedselverpakkingen, nagellak, vloerbedekking en verf? Tot op heden moeten consumenten – gezien wetgeving ontbreekt – uitgebreid onderzoek doen om informatie te vinden over hoe blootstelling aan ftalaten te verminderen, zoals [“vermijd verzorgingsproducten met geurstoffen, luchtverfrissers en reinigingsproducten, vermijd ook magnetronmaaltijden in plastic verpakkingen”](#).

Veel chemicaliën, waaronder de hormoonversturende, worden in verband gebracht met een toenemend aantal kankergevallen: [borstkankerincidentie](#) bijvoorbeeld is toegenomen met 26 tot 50 procent in de afgelopen twintig jaar. Een onaanvaardbare één op de acht Amerikaanse vrouwen riskeren nu [borstkanker](#) te ontwikkelen, en het neemt ook sterk toe in ontwikkelingslanden, mogelijk door toenemend gebruik van onder andere gevaarlijke pesticiden. Een aantal wetenschappelijke studies leggen het verband tussen het gebruik van pesticiden in de tuin en een toename van het risico op borstkanker met circa veertig procent. Een ander onderzoek toonde een toename aan van [onvruchtbaarheid](#) met tien tot dertig procent onder vrouwen die in broeikassen werken en een verdubbeld risico op een miskraam. In totaal zijn meer dan [200 chemicaliën](#) in verband gebracht met een toegenomen incidentie van borsttumoren in mensen en/of proefdieren. Het lijkt erop dat blootstelling tijdens de zwangerschap en tijdens de pubertijd bijzonder zorgwekkend zijn. Epidemiologische [studies](#) tonen het verband aan tussen verhoogd risico op borstkanker en blootstelling aan de volgende groepen chemicaliën: PCDD/F, PCB's, organische oplosmiddelen, DDT/DDE, BPA, PAK's, fenol, alkylfenol, ftalaten, parabenen, styreen, metalen, fyto-oestrogenen, zware metalen zoals cadmium en chemicaliën van het (passief) roken. Een wetenschappelijk onderzoek onder Scandinavische tweelingen bevond dat 67 procent van [borstkankergevallen](#) was gelinkt aan omgevingsfactoren en dat 27 procent erfelijke risico's betrof. Het lijkt erop dat de ontwikkeling van borstkanker vaker te wijten is aan de omgeving. Blootstelling aan chemicaliën is een prominente factor die niet-genetisch en vermijdbaar is. Daarom zou de preventie van onvrijwillige blootstelling aan chemicaliën tijdens de zwangerschap, thuis en op werk, een belangrijke prioriteit moeten zijn.

Figuur 1:

Toenemend bewijs van het verband tussen risico op borstkanker en omgevingsfactoren. Gezien data over borstkanker nog steeds onvolledig is voor veel ontwikkelingslanden, komen de meest betrouwbare statistieken over de toename van nieuwe borstkankergevallen, gestandaardiseerd voor leeftijd, uit de Europese regio: data van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), 2010, Europese gezondheidsdatabank (HFA-DB) en het Regionale WHO-Kantoor voor Europa. Bergman, A. *et al.* (2012): WHO. State of the Science of Endocrine Disrupting Chemicals – 2012. p. 126.

Het gebruik van veel gevaarlijke stoffen zijn momenteel niet gereguleerd – of slechts gedeeltelijk – ondanks meer dan twintig jaar wetenschappelijk bewijs dat aantoonde dat we veel bezorgder zouden moeten zijn over nieuwe chemische risico's zoals hormoonverstoorders en neurotoxinen die, naast andere stoffen, gevonden zijn in de “bijendodersgroep” van pesticiden, genaamd “neonicotinoïden”. Bovendien hebben de meeste landen in de wereld ook nog niet de oude, bekende risico's gereguleerd, zoals lood in verf, asbest in huizen en scholen, kwikzilver gebruikt in kleinschalige goudwinning. [Gezondheidsrisico's](#) van gevaarlijke chemicaliën zijn bijzonder ernstig in ontwikkelings- en transitielanden, die sterkere wetgeving, toezicht en handhaving nodig hebben en vaak **onvoldoende financiële overheidsmiddelen** daartoe beschikken. Elk jaar dat overheden er niet in slagen om het voorzorgsprincipe toe te passen, ziet nog een generatie kinderen geboren worden in een verontreinigde omgeving met verminderde kans op een gezond leven. Veel ontzettend hardnekkige chemicaliën die decennialang actief blijven, worden doorgegeven van moeder aan kind, en mogelijk aan de volgende generatie(s). Zelfs als ze niet hardnekkig zijn, kunnen **hormoonverstoorders zulke epigenetische effecten hebben, dat ze ongebooren kinderen kunnen raken.**

[UNEP's Global Chemicals Outlook](#) schat dat jaarlijks zo'n 900.000 mensen sterven door blootstelling aan gevaarlijke chemicaliën. Velen worden eraan blootgesteld op de werkvloer, maar – gezien effecten op de gezondheid vaak hun intrede maken na een incubatietijd van verscheidene jaren – werkgevers komen er vaak mee weg terwijl de slachtoffers en hun gezinnen geen rechtvaardigheid krijgen. UNEP's *Global Chemicals Outlook* schat dat de kosten van pesticidenvergiftiging in sub-Sahara Afrika nu de kosten overstijgen van jaarlijkse internationale ontwikkelingshulp aan de regio voor basisgezondheidszorg, exclusief hiv/aids. Tussen 2005 en 2020 kunnen de geaccumuleerde kosten – van aandoeningen en schade gerelateerd aan pesticidengebruik in kleinschalige landbouw in sub-Sahara Afrika – oplopen tot 90 miljard Amerikaanse dollars. In sommige landen zijn, volgens [Pesticide Action Network](#), minstens 85 procent van de pesticidengebruikers bij boerenbedrijven en plantages vrouwen, die vaak ook werken tijdens hun zwangerschap of borstvoedingsperiode. De chemicaliënsector moet snel verantwoordelijkheid nemen en moet ophouden zich te verzetten tegen mondiaal bindende afspraken die gevaarlijke zorgwekkende chemicaliën uitfaseren en vervangen.

De kosten van reiniging en steun voor slachtoffers kunnen niet gedragen worden door de belastingbetaler. Als de mondiale chemicaliënindustrie jaarlijks een minieme 0,1 procent van haar drie triljoen dollar omzet zou betalen aan belasting, zou er jaarlijks meer dan drie miljard dollar beschikbaar zijn voor de financiering van chemische regelingen, reiniging, gerelateerde gezondheidskosten en innovatie voor veilige stoffen. Dergelijke innovatieve financieringsmechanismen worden reeds besproken onder internationale chemicaliënprocessen, maar versnelling hiervan is nodig.

UNEP zou een wereldwijd programma moeten lanceren voor oplossingen, bewustzijn en beleidssturing over *gender*, chemicaliën en specifieke vrouwen- en kinderziekten die gerelateerd zijn aan gevaarlijke stoffen. Denemarken verzekert reeds middels onafhankelijke openbare diensten dat alle aanstaande ouders geïnformeerd worden over de risico's van gevaarlijke chemicaliën. *Women International for a Common Future* voert met hetzelfde doel de [Project Nesting-campagne](#) uit in tien landen. De SDGs kunnen, wanneer ze geïmplementeerd worden met volledige deelname van het maatschappelijke middenveld, een overgang teweegbrengen naar gelijkheid en een levenswijze die past binnen de grenzen van dit planeet. Inheemse bevolkingen hebben ons geleerd dat we de impact van onze geplande acties op de volgende zeven generaties moeten begrijpen. De SDGs moeten ons helpen een wereld achter te laten waarin onze zeven generaties kleinkinderen kunnen leven met waardigheid en welzijn.